

Universiteit
Leiden
The Netherlands

La formación en docencia universitaria en Chile y su impacto en profesores y estudiantes

Marchant Mayol, J.C.

Citation

Marchant Mayol, J. C. (2017, February 28). *La formación en docencia universitaria en Chile y su impacto en profesores y estudiantes*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/46488>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/46488>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/46488> holds various files of this Leiden University dissertation

Author: Marchant Mayol, J.C.

Title: La formación en docencia universitaria en Chile y su impacto en profesores y estudiantes

Issue Date: 2017-02-28

Samenvatting

De huidige realiteit van het Chileense hoger onderwijs kenmerkt zich door de massale toeloop en heterogeniteit van de studenten en de preponderantie van mechanismen ten behoeve van kwaliteitsborging. In deze context is het universitair doceren geworden tot een strategische prioriteit voor het bereiken van de gestelde doelen. Hiertoe hebben verschillende instellingen lerarenopleidingen geïmplementeerd voor hun docenten met als doel het verbeteren van de onderwijspraktijk. Er bestaat echter weinig bewijs dat deze programma's effect hebben op de verbetering van het onderwijs en nog minder op het leerproces van de studenten.

In deze context worden de doelstellingen van het voorliggende onderzoek als volgt uiteengezet. Ten eerste heeft de studie tot doel het effect van de opleiding tot universitair docent op de wijze waarop de docenten hun onderwijs benaderen, te analyseren. Ten tweede beoogt dit onderzoek te beoordelen of docenten die een lerarenopleiding hebben genoten erin slagen te bereiken dat hun studenten het eigen leerproces grondiger en minder oppervlakkig richting geven en of diezelfde studenten de eigen leerervaring als positiever ervaren. Om dit te realiseren wordt de bachelor tot universitair docent van de *Universidad de Santiago de Chile* als context gebruikt. Het uitgangspunt is dat dergelijke studies uitstekend kunnen worden toegepast op soortgelijke programma's, met name gelet op de variabelen op het gebied van de genoemde impact.

Ten behoeve van het voorliggende onderzoek werden verschillende methodologisch benaderingen vastgesteld. Aangezien het - binnen de Chileense context – een recentelijk geïntroduceerd thema betreft, bestaan immers geen grote referenties die een stevig bewezen model hebben gedefinieerd voor de analyse van dit onderzoeksveld. In dit verband neemt deze studie 3 verschillende methodologische uiteenzettingen in ogenschouw. De eerste heeft een kwalitatief karakter, terwijl de tweede en derde gekenmerkt worden door een kwantitatieve benadering. Gezien het bovenstaande zou de methodologie als geheel

beschouwd kunnen worden als zijnde van het type quasi-gemengd. Dit omdat de vraagstukken behorend bij elk thema verschillende methodologische benaderingen vereisen, maar tegelijkertijd onderdeel zijn van dezelfde grote problematiek die behandeld wordt.

Zodoende wordt in het eerste hoofdstuk ingegaan op de verschillende theoretische perspectieven van waaruit het onderzoek naar het universitair doceren op internationaal niveau werd ontwikkeld. Het onderzoek naar onderwijs- en leerprocessen in universitaire context is in grote lijnen een relatief nieuwe thematiek, waardoor niet kan worden geput uit een traditie die het mogelijk maakt een breed spectrum aan theoretische stellingnames weer te geven. In lijn met het voorgaande, worden de modellen onderscheiden die verband houden met het paradigma 'proces – resultaat' en hebben geleid tot een onderzoekslijn die de kenmerken van wat een 'effectieve docent' zou moeten zijn, beoogt te identificeren. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat de kwaliteit van onderwijs- en leerprocessen met name afhangt van het gedrag of de karaktertrekken van leraren. Dit heeft geleid tot de ontwikkeling van prestatienormen voor lerarenopleidingen, die op hun beurt zijn gebruikt om richting te geven aan de leerstof die binnen de universitaire lerarenopleidingen centraal zou moeten staan.

Bovengenoemde stellingname werd bekritiseerd vanuit de ontwikkeling van een onderzoekslijn die '*Student Learning Research*' wordt genoemd. Vanaf de jaren 1970 werd dit standpunt wereldwijd breed verspreid. Vanuit het perspectief van het '*Student Learning Research*' is het niet mogelijk om onderzoek te doen naar onderwijs en leerprocessen zonder de klassikale context waarbinnen docenten en studenten interageren in overweging te nemen. Daarom hebben de auteurs van deze onderzoekslijn het 3P-model (*Presagio, Proceso, Producto* - ofwel Prognose, Proces, Resultaat) geïntroduceerd. Dit model komt naar voren als één van de belangrijkste theoretische kaders die op internationaal niveau richting hebben gegeven aan de ontwikkeling van de verschillende lerarenopleidingen. Om de impact van de programma's – die in de hoofdstukken

3 en 4 wordt uitgewerkt – te kunnen analyseren, wordt in het voorliggende onderzoek exact dit theoretische perspectief aangenomen.

Met als belangrijkste referentiekader de richtlijnen van dit laatste theoretisch perspectief, is het eerste hoofdstuk rond 3 pijlers georganiseerd. De eerste is gebaseerd op het onderzoek naar de kwaliteit van het leerproces van studenten en gaat dieper in op de conceptualisatie van dat onderzoek en de analyse van de factoren die van invloed zijn op dit proces en – met name – op de factoren die verband houden met het lesgeven. Derhalve behandelt de tweede pijler de kwaliteit van het universitair onderwijs. Zoals eerder op vooruit werd gelopen, worden in deze pijler de twee grote invalshoeken beschreven die wijdverbreid zijn in de specialistische literatuur, te weten het paradigma ‘proces – resultaat’ en het paradigma ‘prognose - proces – resultaat’.

Deze twee perspectieven hebben geleid tot theoretische modellen die brede invloed hebben op de aard en inhoud van de verschillende lerarenopleidingsprogramma's. Dit aspect vormt de derde pijler van dit hoofdstuk, waarin een internationale evaluatie wordt gepresenteerd van het onderwijs in universitair doceren in verschillende contexten. De werkwijze in Europa, Azië, Oceanië en Amerika wordt beschreven en geanalyseerd, waarbij de nadruk ligt op de toename van het aantal centra die gespecialiseerd zijn in deze thematiek. Die centra hebben niet alleen dergelijke programma's ontwikkeld, maar hebben tevens bijgedragen aan de ontwikkeling van het onderzoek naar het onderwijs- en leerproces in het hoger onderwijs.

Het tweede hoofdstuk breidt de thematiek van de universitaire lerarenopleidingen uit naar de Chileense context en gaat daar vervolgens dieper op in. Derhalve is de inhoud van dit hoofdstuk georganiseerd rond 3 paragrafen. De eerste richt zich op de evaluatie van de historische context van de transformaties die in de laatste decennia in het hoger onderwijs hebben plaatsgevonden. Zo zijn onder meer problemen ontstaan rond de uitbreiding en diversificatie van de inschrijvingen, de veranderingen in financieringsvormen, de

nieuwe professionele realiteit en de ontwikkeling van kennis en technologieën. Dit alles heeft geleid tot belangrijke wijzigingen in de samenstelling van de groep studenten die bij de instellingen instroomt en, daarmee samenhangend, in de doelstellingen en taken van het universitair onderwijs. Het bovenstaande speelt zich bovendien af in een politieke en maatschappelijke context die anders is dan die van de voorgaande decennia, toen de kwaliteit van het onderwijs geen deel uitmaakte van de voornaamste aandachtspunten van de instellingen voor hoger onderwijs.

Vervolgens wordt één van de belangrijkste responses van de universiteiten op de eerder omschreven transformaties en eisen behandeld, namelijk de ontwikkeling van de '*Teaching and Learning Centers*'. In deze paragraaf worden verschillende aspecten van de structuur, de kenmerken en functies van deze centra in Chili onderzocht en vergeleken met de in het eerste hoofdstuk geanalyseerde internationale ervaringen op dit vlak. Samenvattend kennen deze centra een nog korte bestaansgeschiedenis en zijn ze ontstaan in reactie op recentelijk beleid op het gebied van kwaliteitsborging. De activiteiten die de centra ontwikkelen lijken onderling sterk op elkaar en nemen niet alleen het onderwijs in universitair doceren in beschouwing. Hoewel ze beschikken over procedures en werkmechanismen, blijkt dat in een groot deel van de geanalyseerde casussen op dit vlak geen sprake is van een solide conceptuele onderbouwing.

De derde en laatste paragraaf gaat - vanuit het perspectief van de gerealiseerde activiteiten van deze centra voor onderwijsverbetering - in op de huidige realiteit van de universitaire docentenopleiding in Chili. Daartoe worden de verschillende opleidingsvormen beschreven, wordt dieper ingegaan op hun voornaamste kenmerken en wordt de wijze waarop hun impact op het onderwijs en leerproces wordt geëvalueerd, geanalyseerd. Voor alle casussen geldt dat de geïmplementeerde onderwijsactiviteiten onderling vergelijkbaar zijn en activiteiten van middellange en korte duur omvatten. Anderzijds kent de gehanteerde evaluatiemethodologie technische tekortkomingen die

overeenkomen met de conclusies van de analyse van de internationale literatuur, wat inhoudt dat de methodologie voor verbetering vatbaar is.

In het derde hoofdstuk wordt de analyse van de impact van de universitaire lerarenopleiding op de docenten en hun onderwijs uitgewerkt. Dergelijke evaluaties zijn van essentieel belang voor de verbetering van het versterkingsbeleid dat in Chili via de centra voor onderwijsverbetering op grote schaal is verspreid. Hiertoe wordt in de eerste plaats een breed onderzoek van de internationale literatuur over deze thematiek gepresenteerd. Het betreft met name de literatuur die past binnen het theoretisch perspectief dat in dit onderzoek is ingenomen. Het doel is het analyseren van de verschillende methodologische benaderingen die zijn toegepast en het identificeren van de voornaamste sterke en zwakke punten ter ondersteuning van het model dat hier wordt ontwikkeld.

In een tweede paragraaf van hoofdstuk 3 wordt het model beschreven dat in de context van dit onderzoek werd ontworpen. Het betreft dan in het bijzonder de versie die de analyse van de impact van de lerarenopleidingen op universitaire docenten en hun onderwijs faciliteert. Om de geconstateerde tekortkomingen te minimaliseren, gebruikt dit model de belangrijkste onderzochte methodologische verwijzingen en plaatst ze in de context van de Chileense realiteit. Het model is ontworpen om de onderwijsmethoden van de docenten die een opleidingsprogramma volgen te toetsen aan de methoden van docenten die een dergelijk programma niet hebben gevolgd. Daarmee is het ontwerp kwantitatief van aard, heeft het een transversaal bereik en een controlegroep. Het model beoogt op zijn beurt de effectiviteit van het onderwijs ten opzichte van andere geassocieerde variabelen te analyseren, zodat ze op het moment van de evaluatie niet met elkaar worden verward.

Ter afsluiting van hoofdstuk 3 worden de resultaten gepresenteerd van de implementatie van dit toegepaste model op de Bachelor Universitair Onderwijs van de *Universidad de Santiago de Chile*. De resultaten worden getoetst aan de uitkomsten van de onderzoeken die in het eerste deel van het hoofdstuk zijn

gepresenteerd met het doel om hun bijdrage aan de huidige stand van zaken rond deze thematiek te overdenken. Tevens wordt in kaart gebracht wat de mogelijkheden zijn om het model te transfereren naar het onderzoek naar andere vergelijkbare programma's in verschillende Chileense instellingen. Dit laatste vindt plaats omdat de ontwikkeling van dergelijke onderzoeken, ondanks de grote hoeveelheid vergelijkbare programma's die momenteel worden geïmplementeerd, schaars is.

Hoofdstuk 4 volgt een structuur vergelijkbaar met die van het vorige hoofdstuk, maar gaat in op het onderzoek naar het effect van de lerarenopleidingen op de studenten. Dit type onderzoek is ondervertegenwoordigd in de bestaande literatuur, omdat het, ook al is het hun belangrijkste doelstelling, handelt over een indirect effect van de opleidingen. Gezien het bovenstaande wordt eerst de bestaande gespecialiseerde literatuur over het onderwerp geëvalueerd. Daarbij ligt de nadruk op de methodologische benaderingen die daarin naar voren komen. Voor deze insteek is gekozen, omdat het de verzameling van mogelijke richtlijnen voor het ontwerp van het onderzoeksmodel ten behoeve van het onderzoek naar de impact op de studenten – zoals in dit hoofdstuk wordt voorgesteld – faciliteert.

In de tweede paragraaf van hoofdstuk 4 wordt een uitgebreide versie van het model gepresenteerd dat in het vorige hoofdstuk werd geïntroduceerd, omdat het model overeenkomt met de genoemde methodologische kenmerken. Echter, met het oog op het eerdergenoemde indirecte effect van het onderwijs, kenmerkt het model zich door een *multi level* benadering, hetgeen nieuw is in dit onderzoeksveld. Tenslotte worden de resultaten van de toepassing van het model op de Bachelor Universitair Onderwijs van de *Universidad de Santiago de Chile* gepresenteerd. Die resultaten worden op hun beurt geanalyseerd aan de hand van de geëvalueerde literatuur, waarbij de nadruk ligt op hun bijdrage aan het onderzoek en de mogelijkheid van transferentie naar vergelijkbare geïmplementeerde programma's in Chili.

Uit de belangrijkste resultaten van de toepassing van deze evaluatiemodellen blijkt in het algemeen met name overlap te bestaan tussen de resultaten uit de groep docenten die de het opleidingsprogramma langer dan een jaar geleden hebben afgerond. In beide gepresenteerde studies behaalde deze groep docenten - in tegenstelling tot de andere onderzochte groepen - equivalente resultaten. In dit verband is het van belang te benadrukken dat in het geval van de impact op het onderwijs (hoofdstuk 3), dit de enige groep docenten was die betere scores behaalde op de schaal van studentgerichte aanpak. In het geval van het effect op de studenten (hoofdstuk 4) was het op zijn beurt de groep die de beste resultaten behaalde. Ofwel, hun studenten privilegeïeren een diepgaande onderwijsaanpak boven een oppervlakkige benadering. Dit is zonder twijfel één van de meest belangrijke resultaten van het onderzoek, dat bovendien het belang van de duur van het programma onderschrijft, aangezien de docenten in alle gevallen gedurende tenminste één jaar participeerden in het programma.

Anderzijds geeft de overlap tussen deze resultaten tevens inzicht in de effectiviteit van het model, aangezien niet alleen in deze casus congruente theoretische en methodologische data werd verkregen. In dezelfde lijn bestond tevens overlap ten aanzien van de mate van oriëntatie op het leerproces en de leerervaringen, wiens resultaten vergelijkbaar waren met wat beschreven staat in de internationale literatuur. Tegelijkertijd werden in beide onderzoeken congruente resultaten behaald wat betreft de docenten die een Bachelor in onderwijs hadden, maar geen deel hadden aan het DDU. Naast het onderschrijven van de geldigheid van het toegepaste evaluatiemodel geeft de overlap in behaalde resultaten door deze zelfde groep docenten in dit geval een indicatie over de relevantie van het specifieke karakter van de lerarenopleiding voor de universitaire context. In dit verband werd opgemerkt dat louter de Bacheloropleiding in onderwijs geen effect had op het geheel van geëvalueerde maatstaven. Er werden slechts significante verschillen opgemerkt met betrekking tot de mate van gerichtheid op het diepgaand leren, maar in dat geval bleken de resultaten negatief wanneer ze vergeleken werden met de docenten die

deelnamen aan de DDU, aangezien de studenten van die eerste lagere scores behaalden in die maatstaf.

Al deze gevonden logische verbanden maken dat het in deze studie geïntroduceerde model een interessant alternatief kan zijn voor hoger onderwijsinstellingen die de impact van hun lerarenopleidingen willen evalueren. Bovendien omvat het voorstel instrumenten die zijn onderworpen aan een strenge validatieprocedure met betrekking tot de Chileense context, waardoor ze uitermate geschikt zijn voor soortgelijke onderzoeken. Dit geldt zelfs wanneer deze onderzoeken niet noodzakelijkerwijs worden gedaan in combinatie met dit evaluatiemodel. Tenslotte draagt het voorstel tevens bij aan verbeterde kwaliteitsborging, aangezien het solide informatie oplevert die gebruikt kan worden in de besluitvorming gericht op de verbetering van deze opleidingen. Dit laatste is met name van belang omdat op dit moment nog geen breed scala aan valide en betrouwbare modellen en strategieën bestaat die het mogelijk maakt te rapporteren over de impact van dergelijke initiatieven.

In het vijfde en laatste hoofdstuk worden de algemene conclusies en projecties die verband houden met de ontwikkeling en evaluatie van universitaire lerarenopleidingen geanalyseerd. Dit geschiedt op basis van de conclusies die vanuit de onderzoeken naar hun impact op de leer- en onderwijsprocessen bijdragen aan hun verbetering. In lijn met het bovenstaande wordt het belang onderstreept van de duur van de opleiding en van de noodzakelijke nadruk die zou moeten liggen op de analyse van en reflectie op de onderwijspraktijk ten opzichte van een meer instrumentele training, die gecentreerd is rond het onafhankelijk aanleren van technieken en methoden.

Vanuit deze overwegingen wordt voorgesteld de lerarenopleiding, die in de hoofdstukken 3 en 4 werd geëvalueerd, opnieuw in te richten en wordt tevens een geactualiseerde versie van het evaluatiemodel, dat in diezelfde hoofdstukken werd behandeld, gepresenteerd. Deze voorstellen trachten de conclusies van de ervaring en aanbevelingen uit de internationale literatuur te concretiseren. Op die

manier wordt een beter begrip verkregen van het belang van de lerarenopleidingen en hun invloed op de docenten die de opleidingsprogramma's volgen en hun betreffende studenten.

Meer specifiek en bij wijze van conclusie suggereren zowel de literatuur, als de resultaten van het in dit onderzoek uitgevoerde evaluatieproces, dat de onderwijsinstellingen hun onderwijsstrategieën voor toekomstige docenten aanvullen en formuleren in processen met een tijdsduur van tenminste een jaar. Derhalve wordt voorgesteld om de Bachelor programma's te vervolledigen met de implementatie van bijvoorbeeld mentorregelingen die het mogelijk maken dat docenten op basis van de specifieke behoeften van hun studenten en vakken gespecialiseerde begeleiding krijgen. Ook wordt aangeraden om leeromgevingen te vormen die de instrumenten die docenten creëren om te kunnen innoveren, verbeteren en hierbij bovendien een meer specifieke visie vanuit de verschillende disciplines te hanteren. Dit komt overeen met één van de meest logische tekortkomingen van dergelijke algemene opleidingsprogramma, aangezien ze bedoeld zijn voor docenten van verschillende vakgebieden. Het voorgaande brengt daarentegen wel het voordeel van interdisciplinariteit met zich mee, iets wat goed wordt gewaardeerd door de deelnemers aan deze opleidingsprogramma's.

Kortom het aanvullen en formuleren van verschillende onderwijsstrategieën vanuit een solide theoretisch en methodologisch kader, verbetert niet alleen de kwaliteit van dat onderwijs, maar maakt het tevens mogelijk om vorderingen te maken in de richting van een *“scholarship of teaching and learning”*. Dat wil zeggen in de wetenschappelijke studie van het onderwijs en leerproces als lijn van docentontwikkeling en ter verbetering van onderzoek en innovatie in de klas. Het voorgaande leidt tot een beter begrip van hoe het leerproces van studenten verloopt in de context van hoger onderwijs en verschillende vakgebieden. Iets waar op internationaal niveau, maar met name in Chili behoefte aan is, aangezien herhaaldelijk is opgemerkt dat bestaand onderzoek naar dit thema schaars is.

Tenslotte beoogt dit onderzoek van waarde te zijn voor de experts op dit gebied, met name voor diegenen die werkzaam zijn bij de centra's voor onderwijsontwikkeling en lerarenopleiding in Chili en Latijns-Amerika. Naast concrete suggesties ter verbetering van de kwaliteit van de programma's die ze uit te voeren, ondersteunt deze studie hen met theoretische en methodologische kaders. De reeks voorstellen die op hun beurt parallel uit deze lijnen voortvloeien beogen een bijdrage te leveren aan het onderzoek op dit terrein en aan de verbetering van het universitair onderwijs in onze context.